

Initiatieven om de opkomst te verhogen

Rekenkamercommissie Peel en Maas, november 2013

Er zijn vele maatregelen om de opkomst te verhogen. Maar uit internationaal onderzoek blijken ook veel maatregelen *niet* te werken. Met name de opkomstverhogende effecten van flyeren op straat, e-mailen, radio boodschappen en tv uitzendingen zijn nihil als je de opkomst wilt verhogen. Andere instrumenten, zoals het persoonlijk bezoeken of bellen leveren wel resultaat op, maar het rendement is zo laag dat de kosten voor één extra stem kunnen variëren van 20 tot 70 Euro (Green, Gerber 2008: 139). Ook in Nederland wordt gezocht naar manieren om de opkomst te verhogen. Veel steden hebben daarvoor initiatieven genomen en wetenschappers hebben er onderzoek naar gedaan. Hieronder zetten we enkele van die lokale initiatieven en effecten ervan op een rijtje. We hopen dat het gemeentebestuur en de politieke partijen met deze 'menukaart' hun voordeel kunnen doen. In het algemeen geldt overigens dat het rendement van opkomstverhogende maatregelen in de week voorafgaand aan de verkiezingen het hoogst is.

Mogelijke initiatieven om de opkomst te verhogen

Initiatief	Omschrijving	Voor- en nadelen
Rijdend stemlokaal, stembus	Een mobiel stemlokaal dat op verschillende tijden verschillende plaatsen in de gemeente aandoet. Onder meer toegepast in Den Haag (1).	<ul style="list-style-type: none"> ☺ Leidt mogelijk tot 5% extra opkomst en vooral niet trouwe kiezers maken er gebruik van (Krouwel 2010) ☹ Organisatiekosten ☹ Waken dat er geen campagne in de bus en tram wordt gevoerd
Verkiezingsnacht / verkiezingsfestival	Een verkiezingsfeest begint in de avond en na middernacht kun je stemmen. Jongeren gebruiken hun stemkaart als toegangskaart. Onder meer toegepast in Den Haag en Groningen (1).	<ul style="list-style-type: none"> ☺ Betreft jongeren bij politiek ☺ Opkomst kan volgens politicoloog André Krouwel met 6% stijgen ☺ Extra positief effect als gemeenschap bij organisatie betrokken is (Kloosterboer 2009) ☹ Organisatiekosten
Stemmen in de werkkamer van de burgemeester	De werkkamer van de burgemeester is een stembureau. Hij/zij geeft uitleg over werk. Onder meer toegepast in Groningen (1).	<ul style="list-style-type: none"> ☺ Relatief goedkoop ☺ Levert publiciteit en bezoekers op ☹ Slechts beperkt effect op de opkomst
Gratis met de verkiezingstaxi	Op de dag van de verkiezingen rijden taxi's en/of taxibussen rond die kiezers gratis naar het stembureau brengen.	<ul style="list-style-type: none"> ☺ Handig voor oudere kiezers die slecht ter been zijn ☺ Een klein positief effect op de opkomst (Krouwel 2010) ☹ Vermijd politieke boodschappen ☹ Kosten (hoewel in sommige landen taxibedrijven dit gratis doen)
'Potloodsnorren'	Bekende en minder bekende mensen uit de gemeente gaan op de foto met een rood potlood tussen lip en neus geklemd. Onder meer toegepast in Heusden en Waalwijk (2).	<ul style="list-style-type: none"> ☺ Media aandacht ☺ Werken met 'bekende dorpsgenoten' ☹ Geen informatie over de effecten bekend
Stembureaus in/op bijzondere plekken	Stembureaus op bouwlocaties en stations, in winkels, sportclubs, uitgaansgelegenheden en musea. Onder meer toegepast in Den Haag	<ul style="list-style-type: none"> ☺ Vergroot de mogelijkheid en aantrekkelijkheid om te stemmen. ☹ Extra stembureaus kost geld ☹ Stemmen in kerken of moskeeën is af

	(3).	te raden; kan ook verzet opleveren
Mensen persoonlijk opbellen	Inhuren van bureaus die in enkele dagen duizenden mensen bellen (toegepast in Amerika, Green, Gerber 2008)	☺ Persoonlijke aanpak heeft positief effect op de opkomst ☹ Met opnameband is er geen effect ☹ Kosten
Betrekken van maatschappelijke organisaties	Organisaties krijgen een subsidie/vergoeding van €500 als ze in hun bijeenkomsten aandacht aan de verkiezing besteden. Onder meer toegepast in Amsterdam en Rotterdam.	☺ Mogelijkheid tot mobiliseren van aandacht voor verkiezingen ☺ Brede betrokkenheid ☹ Kosten ☹ Goede afspraken maken belangrijk (Kloosterboer 2009: 12-13).
Stickers	Geef mensen die hebben gestemd een kleine sticker, in navolging van de Amerikaanse 'I voted'-stickers.	Geen informatie over de effecten bekend
Vrijwilligers met Verkiezingsborden	vrijwilligers houden langs de weg borden omhoog met daarop de tekst 'GA MORGEN STEMMEN'. Onder meer toegepast in New York.	☺ Opkomst in desbetreffende districten was 3,6% hoger dan elders (Kloosterboer 2009) ☹ Inzet van vrijwilligers nodig
Gratis appeltaart / vlaai	Elke honderdste kiezer krijgt een gratis appeltaart Onder meer toegepast in Appingedam	☺ Media aandacht ☹ Geen informatie over de effecten bekend

Bronnen bij dit overzicht (geraadpleegd op 10 september 2013):

1) <http://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/achtergrond/achtergrond/verkiezingsfeestje.147629.lynkx>

2) <http://www.bd.nl/regio/tilburg-en-omgeving/potloodsnorren-moeten-de-opkomst-verhogen-1.1097337>

3) <http://www.kerkindenhaag.nl/articles/view/stembureaus-in-kerken-zouden-belemmering-voor-hoge-opkomst-zijn>